

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr. 2024-01-16E** Rīgā

08.01.2023.

Nr. 6-6/1

Par bērnam piederoša transportlīdzekļa civiltiesisko apdrošināšanu

Tiesībsargs saņēma privātpersonas iesniegumu par viņa nepilngadīgajām meitām piederoša transportlīdzekļa (vieglās automašīnas) civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu. Iesniedzējs uzdeva šādus jautājumus:

1) Vai nepilngadīga persona var uzņemties civiltiesisko atbildību par mantoto transportlīdzekli?

2) Vai civiltiesisko atbildību var uzlikt personai, ja tā pati nedz piekrīt, nedz vispār nojauš par šādu atbildību?

3) Vai obligātā civiltiesiskā apdrošināšana (turpmāk tekstā – OCTA) piemērojama tikai vienam no transportlīdzekļa nepilngadīgiem kopīpašniekiem, kuru nav norādījis bērna pārstāvis?

4) Vai civiltiesisko atbildību par transportlīdzekli var uzlikt divām vai vairāk personām?

5) Vai Bonus-malus klase (konkrētajā gadījumā 6. klase) ir piemērojama nepilngadīgai personai?

6) Vai nepilngadīgai personai līdz transportlīdzekļa vadītāja apliecības iegūšanai var piemērot Bonus-malus 6. klasi bez iespējas to uzlabot, pieļaujot, ka transportlīdzekļa turētājs to var pasliktināt?

7) Kurai no personām – nepilngadīgai transportlīdzekļa īpašniecei vai transportlīdzekļa turētājam, iestājoties ar transportlīdzekli saistītam apdrošināšanas gadījumam, faktiski iestāsies civiltiesiskā atbildība, un kurai juridiskā atbildība?

8) Vai OCTA polise ir spēkā, ja polisē norādīta tikai viena no divām transportlīdzekļa īpašniecēm, kura nav pilngadīga?

Iesniegums vienlaikus adresēts arī Patērētāju tiesību aizsardzības centram (turpmāk tekstā – PTAC), Tieslietu ministrijai un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai (turpmāk – Bērnu aizsardzības centrs).

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu.

Iepazīstoties ar iesniedzējam sniegtajām iestāžu atbildēm, tiesībsargs saskatīja nepieciešamību pārliicināties, vai nav saskatāmi trūkumi tiesību aktos un to piemērošanā

attiecībā uz nepilngadīgiem transportlīdzekļa īpašniekiem un vai tiesiskais regulējums ir atbilstošs bērna tiesībām, tādēļ tiesībsargs uzsāka pārbaudes lietu.

[1] Faktiskie apstākļi

Bērni (vecākajam bērnam 9 gadi) kļuvuši par vienīgajiem mantiniekiem mātes atstātajam mantojumam, jo bērnu vecāki nebija laulībā. Bērni kopīpašumā ieguvuši arī transportlīdzekli - vieglo automašīnu. Bērnu pārstāvību īsteno dabiskais aizbildnis – tēvs. Veicot transportlīdzekļa pārreģistrāciju, transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā kā īpašniece norādīta viena no meitām (vecākā) ar piezīmi "kopīpašums; aizbildnība", bet kā turētājs norādīts bērna tēvs (aizbildnis). Savukārt OCTA polisi Compensa Vienna Insurance Group ADB Latvijas filiāle (turpmāk tekstā - Apdrošinātājs) transportlīdzeklī izsniegusi transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītajai īpašniecei. Viegla automašīna tiek ekspluatēta un katru dienu ir ceļu satiksmē. Tēvs ir bērniem piederošā transportlīdzekļa vadītājs.

[2] Tiesiskais regulējums

[2.1] Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk tekstā – ANO) Bērnu tiesību konvencijas 3. panta 1. un 2. punktā noteikts, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm. Dalībvalstis apņemas nodrošināt ikvienam bērnam tādu aizsardzību un gādību, kāda nepieciešama viņa labklājībai, ņemot vērā viņa vecāku, aizbildņu vai citu par bērnu tiesiski atbildīgu personu tiesības un pienākumus, un šajā nolūkā veic visus attiecīgos likumdošanas un administratīvos pasākumus.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu: 1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu; 2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā; 3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.

[2.2] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 105. pantu ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 14. pantā noteikts, ka bērnam ir tiesības uz īpašumu. Bērnam ir tiesības atkarībā no viņa vecuma pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas likumā noteiktās īpašnieka tiesības.

Nepilngadīgo bērnu manta, izņemot brīvo mantu, atrodas vecāku pārvaldībā; ja viens no vecākiem mirst vai citu iemeslu dēļ nevar bērnu mantu pārvaldīt, to pārvalda otrs no vecākiem viens pats. Vecāki pārvalda bērnu mantu ar aizbildņu tiesībām un pienākumiem.¹ Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.²

¹ Civillikuma 190. un 191. pants.

² Civillikuma 177. panta otrā daļa.

Civillikuma 1405. pants nosaka, lai darījumam būtu tiesīgs spēks, ir vajadzīgs, lai tā dalībniekiem būtu tiesībspēja un rīcībspēja šā darījuma taisīšanai; pretējā gadījumā darījums nav spēkā. Rīcībspējas trūkst nepilngadīgajiem.³

[2.3] Ceļu satiksmes likuma (turpmāk tekstā - CSL) 10. panta otrajā un piektajā daļā noteikts, ka transportlīdzekli reģistrē uz tā īpašnieka (fiziskās vai juridiskās personas) vārda. Ja transportlīdzeklim ir vairāki īpašnieki, to reģistrē uz viena līdzīpašnieka — fiziskās vai juridiskās personas — vārda pēc visu līdzīpašnieku savstarpējas vienošanās. Transportlīdzekli reģistrē uz tādas fiziskās personas vārda, kura ir sasniegusi 18 gadu vecumu vai kura saskaņā ar Civillikuma 220. pantu izsludināta par pilngadīgu, izņemot gadījumus, kad transportlīdzekli manto tikai nepilngadīgas personas. Ja transportlīdzekli manto tikai nepilngadīgas personas (viena vai vairākas), to reģistrē uz nepilngadīgās personas vārda un reģistrācijas apliecībā norāda datus par tās aizbildni. Atbilstoši Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumu Nr. 1080 "Transportlīdzekļu reģistrācijas noteikumi" 18. punktam, ja transportlīdzeklis iegūts kopīpašumā, tad, to reģistrējot, par īpašnieku norāda vienu no līdzīpašniekiem, papildus iesniedzot līdzīpašnieku parakstītu vienošanos par to, kuru no līdzīpašniekiem norādīt reģistrācijas apliecībā. Reģistrācijas apliecības sadaļā "Piezīmes" norāda "Kopīpašums".

Lai iegūtu atbilstošas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības, personai ir jābūt sasniegušai noteiktu vecumu. Piemēram, vieglās automašīnas vadīšanai B kategorijas vadītāja apliecības iegūšanai ir jābūt sasniegušam 18 gadus gadu vecumu.⁴ Transportlīdzekļus, kurus saskaņā ar CSL likuma 24. pantu drīkst vadīt no 14 vai 16 gadu vecuma, atļauts reģistrēt uz 16 gadu vecumu sasniegušas fiziskās personas vārda ar tās vecāku (aizbildņu) piekrišanu.⁵

CSL likuma 20. pantā noteikti transportlīdzekļu īpašnieku, valdītāju un turētāju pienākumi un tiesības. Piemēram, ir pienākums darīt visu nepieciešamo, lai ceļu satiksmē netiktu izmantoti tādi viņa lietošanā esošie transportlīdzekļi, kuriem nav dota atļauja piedalīties ceļu satiksmē vai uz kuriem attiecas aizliegums piedalīties ceļu satiksmē; nedrīkst dot atļauju vadīt transportlīdzekli personai, kura ir alkoholisko dzērienu, narkotisko, psihotoksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē; nedrīkst dot atļauju vadīt transportlīdzekli personai, kurai nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļu vadīšanas tiesības; ir jāveic mehāniskā transportlīdzekļa īpašnieka, valdītāja un turētāja civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana likumos un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā; pēc Valsts policijas pieprasījuma ir pienākums sniegt ziņas par personu, kura vadīja vai bija tiesīga lietot transportlīdzekli, ja pārkāpuma konstatēšanas brīdī faktiskais transportlīdzekļa vadītājs netika noskaidrots, norādot attiecīgo personu identificējošos datus.

[2.4] Par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarīto zaudējumu atbild transportlīdzekļa īpašnieks vai valdītājs, ja viņš nepierāda, ka zaudējums radies nepārvaramas varas dēļ, ar paša cietušā nodomu vai cietušā rupjas neuzmanības dēļ vai arī citu iemeslu dēļ, kuri saskaņā ar likumu atbrīvo no atbildības par zaudējuma atlīdzību. Kopīpašnieki un līdzmantinieki par nodarīto zaudējumu atbild solidāri. Gadījumos, kad transportlīdzeklis ir nodots turētājam, par nodarītajiem zaudējumiem atbild turētājs, ja viņš nav vienojies ar īpašnieku par citādu zaudējumu segšanas kārtību. Tomēr, ja turētājs atrodas prombūtnē (ārpus valsts robežām), nav zināma viņa dzīvesvieta vai pilnīga

³ Civillikuma 1408. panta pirmā daļa.

⁴ Ceļu satiksmes likums 24. panta pirmās daļas 3. punkts.

⁵ Ceļu satiksmes likums 10. panta sestā daļa.

zaudējumu piedziņa no viņa nav iespējama, par zaudējumu atbild transportlīdzekļa īpašnieks.⁶

[2.5] Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (turpmāk tekstā – OCTA likums) mērķis ir aizsargāt ceļu satiksmes negadījumos cietušo trešo personu intereses un reglamentēt tiesiskās attiecības starp transportlīdzekļu īpašniekiem, tiesīgajiem lietotājiem un apdrošinātājiem sakarā ar transportlīdzekļu īpašnieku un tiesīgo lietotāju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu. Obligātās apdrošināšanas objekts ir transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja civiltiesiskā atbildība (turpmāk tekstā — īpašnieka civiltiesiskā atbildība) par ceļu satiksmes negadījumā nodarīto zaudējumu trešajai personai.⁷

Īpašnieka civiltiesisko atbildību par katru ceļu satiksmē lietoto transportlīdzekli, noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošina ikviens transportlīdzekļa īpašnieks. Ja īpašnieks nodevis lietošanā citai personai transportlīdzekli, par kuru nav noslēgts apdrošināšanas līgums vai transportlīdzekļa lietošanas laikā ir beidzies apdrošināšanas līguma termiņš, apdrošināšanas līgumu īpašnieka vārdā slēdz transportlīdzekļa tiesīgais lietotājs. Transportlīdzekļa īpašniekam ir pienākums noslēgt apdrošināšanas līgumu, ja to nav noslēdzis transportlīdzekļa tiesīgais lietotājs.⁸

Noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmērs transportlīdzekļa īpašniekam tiek noteikts, izvērtējot iepriekšējo apdrošināšanas līgumu darbības laikā izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību skaitu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēto gadījumu skaitu, kad transportlīdzeklis vadīts, izdarot administratīvus pārkāpumus, par kuriem reģistrē pārkāpumu uzskaites punktus, un noziedzīgus nodarījumus pret satiksmes drošību, kā arī izvērtējot citus risku ietekmējošus faktoros.⁹

[2.6] Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs (turpmāk tekstā – LTAB) nodrošina sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas sistēmas sekmīgu darbību valstī atbilstoši savam darbības mērķim un uzdevumiem. Biroja viens no darbības mērķim ir veicināt sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas stabilitāti un attīstību.¹⁰

Bonus - malus klase ir OCTA sistēmas svarīga komponente, kas nodrošina objektīvu novērtējumu apdrošināšanas riskam. Bonus - malus klases tiek pārrēķinātas reizi kalendāra gadā – 15. septembrī, un to centralizēti veic LTAB.

Bonus - malus subjekts ir persona, attiecībā uz kuru tiek rēķināta Bonus - malus klase. Bonus - malus klase ir konkrēta Bonus - malus subjekta konkrētai transportlīdzekļu Bonus - malus grupai noteikta riska klase. Izšķir divu veidu Bonus - malus klases: malus klase – apdrošināšanas riska palielinājums (no 1. līdz 5. BM klasei); bonus klase - apdrošināšanas riska samazinājums (no 6. līdz 17. BM klasei).¹¹

Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumu¹² 1.1.2.2. apakšpunkts nosaka, ka persona, attiecībā uz kuru tiek rēķināta Bonus – malus klase, ir transportlīdzekļa reģistrētais

⁶ Ceļu satiksmes likums 44. panta otrā un trešā daļa.

⁷ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 2. pants un 3. panta pirmā daļa.

⁸ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 3. panta otrā daļa.

⁹ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 13. panta pirmā daļa.

¹⁰ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 43. panta pirmā daļa un 44. panta pirmā daļa.

¹¹ Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumu 1.1.2. un 1.1.4. apakšpunkts. https://www.ltab.lv/wp-content/uploads/2020/10/BM_apraksts.pdf

¹² https://www.ltab.lv/wp-content/uploads/2020/10/BM_apraksts.pdf

īpašnieks, ja īpašnieks ir fiziska persona un ja VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija" (turpmāk tekstā – CSDD) valsts reģistrā norādītais turētājs ir fiziska persona.

[3] Iestāžu sniegtā informācija un skaidrojumi

[3.1] Bērnu aizsardzības centrs¹³

Bērnu aizsardzības centrs informējis iesniedzēju, ka saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajām iestādes funkcijām tā kompetencē nav sniegt skaidrojumu par jautājumiem, kas saistīti ar transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, tai skaitā par apdrošināšanas polises piemērošanu. Norādījis, ka tiesiskais regulējums par bērna mantas pārvaldīšanu ir noteikts Civillikuma pirmās daļas "Ģimenes tiesības" otrajā nodaļā "Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi" un ceturtajā nodaļā "Aizbildnība un aizgādība".

Nemot vērā, ka iesniegumā uzdotie jautājumi ir specifiski un attiecas uz transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu, tad, ievērojot Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojam noteikto kompetenci, Bērnu aizsardzības centrs aicinājis iesniedzēju izvērtēt iespēju lūgt biroju sniegt viedokli par iesniegumā uzdotajiem jautājumiem.¹⁴

[3.2] Tieslietu ministrija

Tieslietu ministrija atbilstoši kompetencei ir pārsūtījusi iesniegumu atbildes sniegšanai daļā par jautājumiem, kas skar Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma piemērošanu, Finanšu ministrijai¹⁵. Tieslietu ministrija sniegusi vispārīgu atbildi savas kompetences ietvaros.

Civillikums nosaka, ka, lai darījumam būtu tiesīgs spēks, ir vajadzīgs, lai tā dalībniekiem būtu rīcībspēja (Civillikuma 1405. pants). Tiesību doktrīnā, analizējot terminu "rīcībspēja", secināts, ka ar šo terminu apzīmē spēju ar tiesiskām (pozitīvām) darbībām uzņemties pienākumus vai iegūt tiesības.¹⁶ Personai ir gribas brīvība un tā ir tiesīga rīkoties patstāvīgi un personiski. Rīcībspējas sastāvdaļas ir darījumspēja un deliktspēja. Darījumspēja ir personas spēja patstāvīgi noslēgt tiesiskos darījumus¹⁷, savukārt deliktspēja - spēja uzņemties civiltiesisko atbildību par tiesību aizskārumpu, kura izdarīšanā persona ir vainojama.

Civillikuma 1408. panta pirmajā daļā noteikts, ka rīcībspējas trūkst nepilngadīgajiem. Tātad rīcībspējas trūkst personām līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Vienlaikus jāņem vērā, ka nepilngadīgie tikai līdz septiņu gadu vecumam nav

¹³ Līdz 01.01.2024. – Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija.

¹⁴ Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2023. gada 7. februāra vēstule Nr. 1-5/412.

¹⁵ Saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 588 "Finanšu ministrijas nolikums" 1. punktu Finanšu ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde finanšu nozarē, kas ietver arī apdrošināšanas nozari.

¹⁶ K. Balodis "Ievads civiltiesībās", Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 77.lpp.

¹⁷ Persona ir spējīga pati paust savu tiesiski nozīmīgu gribu, kā arī apzinās savas izteiktās gribas sekas, līdz ar to personiski uzņemas atbildību par savas rīcības un darījuma tiesiskajām sekām, kas var būt gan pozitīvas (piemēram, nokļūst ar sabiedrisko transportu no vienas vietas uz otru), gan negatīvas (piemēra, pienākums maksāt par biļeti vai maksāt līgumsodu).

deliktspējīgi¹⁸, savukārt darījumspējas nav personai līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Tomēr, vērtējot Civillikumā ietverto regulējumu, secināms, lai gan nepilngadīgām personām nav darījumspējas un visos tiesiskos darījumos to pārstāv aizbildnis (Civillikuma 261. pants), minētais princips nav absolūts. Tas nozīmē, ka likumos paredzētos gadījumos nepilngadīgām personām var būt daļēja darījumspēja. Tiesību doktrīnā tiek norādīts, ka nebūtu pareizi nepilngadīgajiem pilnībā liegt iespēju patstāvīgi noslēgt tiesiskos darījumus, sevišķi tad, kad nepilngadīgais jau ir paaudzies un pamazām sāk izprast darījumu nozīmi un sekas.¹⁹ Turklāt ir ne mazums darījumu, kas nepilngadīgajiem var būt izdevīgi un dod labumu (pusdienu nopirkšana skolā, pārvietošanās ar sabiedrisko transportu no mājas uz skolu vai pulciņiem).

Vienlaikus jāuzsver, ka bērns ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis ar tiesībām, pienākumiem un atbildību par savu rīcību. Piemēram, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 14. pantā ir noteikts, ka bērnam ir tiesības atkarībā no viņa vecuma pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas likumā noteiktās īpašnieka tiesības. Savukārt minētā likuma 23. pantā noteikti bērna pienākumi pret sabiedrību. Proti, saskaņā ar šā panta pirmajā, ceturtajā un piektajā daļā noteikto bērns ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis, un viņa pienākumi pret sabiedrību pieaug atbilstoši vecumam. Bērnam jāizturas ar cieņu pret valsti, tās simboliem un jāievēro likumi. Bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi. Bērns nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgās intereses. Līdz ar to secināms, ka noteiktos gadījumos bērns var veikt darījumus un attiecīgi uzņemties atbildību.

Saskaņā ar Civillikumu nepilngadīgais patstāvīgi var noslēgt šādus darījumus: 1) darījumus par savu brīvo mantu, kad persona ir sasniegusi 16 gadu vecumu (Civillikuma 260. panta pirmā daļa un 195. pants); 2) darījumus, kas nepieciešami saistībā ar nepilngadīgā patstāvīgo nodarbošanos (Civillikuma 261. panta otrā daļa); 3) darījumus, kas ir acīmredzami par labu nepilngadīgajam (Civillikuma 261. panta otrā daļa)²⁰. Visos pārējos gadījumos nepilngadīgo darījumos pārstāv aizbildnis (Civillikuma 261. panta pirmā daļa).²¹ Analizējot to, vai tajos gadījumos, kad darījumos nepilngadīgo pārstāv aizbildnis, jānorāda, ka Civillikumā nav noteikts, vai aizbildnim personiski jānoslēdz līgums nepilngadīgā vārdā – vai aizbildnim ir jābūt klātesošam darījuma slēgšanas brīdī, vai pietiek tikai ar aizbildņa piekrišanu. Tiesību doktrīnā ir norādīts, ka uzskatīt aizbildņa personisku klātbūtni darījuma noslēgšanā par obligātu priekšnoteikumu darījuma spēkā esamībai tomēr nav lietderīgi, jo izšķiroša ir nevis klātbūtne, bet gan aizbildņa noteikta piekrišana tam, ka nepilngadīgais kļūst par darījuma dalībnieku.²² Līdz ar to, nevērtējot apdrošināšanu reglamentējošos normatīvajos aktos paredzēto speciālo regulējumu, secināms, ka Civillikums pieļauj nepilngadīgajam noslēgt tiesiskos darījumus, vai nu ar aizbildņa piekrišanu vai atsevišķos gadījumos bez tā, lai, piemēram, apdrošinātu savu mantu vai civiltiesisko atbildību, tādējādi pasargājot sevi, savu mantu no iespējamām priekšā stāvošiem zaudējumiem.

¹⁸ Fiziskai personai deliktspēja iestājas septiņu gadu vecumā, kas nozīmē, ka likumdevējs ir uzskatījis, ka septiņi gadi ir vecums, kurā cilvēks jau spēj apzināties, ka kaitējuma nodarīšana citai personai vai svešai mantai ir nepieļaujama rīcība, par kuru paredzēta atbildība. K.Balodis "Ievads civiltiesībās", Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 79.lpp.

¹⁹ K.Balodis "Ievads civiltiesībās", Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 80.lpp.

²⁰ Tiesību doktrīnā norādīts, ka acīmredzamu tiesisku labumu darījuma dalībnieks iegūst tad, ja darījuma rezultātā viņam rodas tikai tiesības, bet ne pienākumi pret otru darījuma pusi. K.Balodis "Ievads civiltiesībās", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 2007, 83.lpp.

²¹ Civillikuma 223. pantā noteikts, ka tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi. Civillikumā nostiprinātais pamatprincips nosaka, ka vecāki kopīgi pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās (koppārstāvība) Civillikuma 186. panta pirmās daļas pirmais teikums.

²² K.Balodis "Ievads civiltiesībās", Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 2007, 81.lpp.

Attiecībā uz nepilngadīgā civiltiesisko atbildību, kā jau minēts, jānorāda, ka vispārīgais regulējums paredz, ka nepilngadīgais nav deliktspējīgs tikai līdz 7 gadu vecumam (Civillikuma 1367.pants), visos citos gadījumos, cik tālu nepilngadīgais ir vainojams saskaņā ar civiltiesiskās atbildības iestāšanās priekšnoteikumiem, tas atbild par trešajām personām nodarītajiem zaudējumiem. Tā kā ceļu satiksmes negadījums Civillikuma izpratnē uzskatāms par neatļautu darbību (deliktu), tad Civillikuma izpratnē arī nepilngadīgās personas, kas vecākas par 7 gadiem un kas nodarījušas trešajām personām kaitējumu ceļu satiksmes negadījuma rezultātā, ir civiltiesiski atbildīgas par nodarīto kaitējumu trešajām personām – tātad var būt civiltiesiskās atbildības subjekti (piemēram, ja nepilngadīgais, vadot divriteni, ieskrien transportlīdzeklī un nodara tam bojājumus, kas rezultējas ar zaudējumiem transportlīdzekļa īpašniekam, cietušajam ir iespējams vērsties ar prasību pret nepilngadīgo par zaudējumu atlīdzināšanu).

Papildus jānorāda, ka transportlīdzeklis, kaut arī pieder nepilngadīgajiem, uzskatāms par paaugstinātas bīstamības avotu (Civillikuma 2347. pants), kur, ja zaudējumi nodarīti izmantojot šo objektu, likumā noteikta “stingrā atbildība”. Proti, tam, kura darbība saistīta ar paaugstinātu bīstamību apkārtējiem (transporta...), ir jāatlīdzina zaudējumi, ko nodarījis paaugstinātas bīstamības avots, ja viņš nepierāda, ka zaudējums radies nepārvaramas varas dēļ, ar paša cietušā nodomu vai viņa rupjas neuzmanības dēļ. Ja paaugstinātas bīstamības avots izgājis no īpašnieka, glabātāja vai lietotāja valdījuma bez viņa vainas, bet citas personas prettiesisku darbību rezultātā, par nodarīto zaudējumu atbild šī persona. Ja valdītājs (īpašnieks, glabātājs, lietotājs) arī uzvedies neattaisnojoši, atbildību par nodarīto zaudējumu var prasīt kā no personas, kas lietojusi paaugstinātas bīstamības avotu, tā arī no tā valdītāja, ievērojot, cik katrs vainīgs. Šīs normas sakarā jānorāda, ka atbildības noteikšana te netiek saistīta ar parastajiem civiltiesiskās atbildības iestāšanās priekšnoteikumiem. Atbildība iestājas, ja nav trīs iepriekš minēto attaisnojumu (nepārvarama vara, cietušā nolūks, rupja neuzmanība). Minētā norma risina jautājumu vienīgi par to, kā dalīt atbildību starp vairākām iesaistītajām personām.²³

Arī Ceļu satiksmes likums (turpmāk tekstā - CSL), kas pieļauj reģistrēt transportlīdzekli uz nepilngadīgām personām (10. panta piektā daļa) un kas uzskatāms par speciālo regulējumu attiecībā uz ceļu satiksmi kopumā, nosaka, ka par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarīto zaudējumu atbild transportlīdzekļa īpašnieks vai valdītājs, ja viņš nepierāda, ka zaudējums radies nepārvaramas varas dēļ, ar paša cietušā nodomu vai cietušā rupjas neuzmanības dēļ vai arī citu iemeslu dēļ, kuri saskaņā ar likumu atbrīvo no atbildības par zaudējuma atlīdzību. Kopīpašnieki un līdzmantinieki par nodarīto zaudējumu atbild solidāri (44. pants). Līdz ar ko secināms, ka arī gadījumā, ja nepilngadīgais mantošanas ceļā kļuvis par paaugstinātas bīstamības avota (transportlīdzekļa) īpašnieku, viņš var būt atbildīgs par šī paaugstinātas bīstamības avota nodarīto kaitējumu kā tā īpašnieks.

Vienlaikus, ņemot vērā, ka gan Civillikums, gan CSL pieļauj zaudējumu atlīdzību prasīt arī no paaugstinātas bīstamības objekta lietotāja, ne tikai īpašnieka (turētāja, valdītāja), kā arī ņemot vērā, ka nepilngadīgais pats legāli nedrīkst piedalīties ceļu satiksmē un ka atbilstoši Civillikuma 177. pantam nepilngadīgo viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās pārstāv tā likumiskais pārstāvis (vecāks vai aizbildnis), Tieslietu ministrijas ieskatā katrā šādā gadījumā būtu atsevišķi vērtējams, vai un kāda kontrole nepilngadīgajam ir pār šādu, savā īpašumā esošu transportlīdzekli un vai tas varēja un tam vajadzēja nepieļaut, piemēram, ka šādu transportlīdzekli uzsāk lietot cita persona. Proti, piemēram,

²³ K. Torgāns "Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums", Tiesu namu aģentūra: Rīga, 2018, 481.lpp.

ja secināms, ka pār nepilngadīgā mantu uzraudzību pilnībā uzņēmies tā vecāks, tad šādā gadījumā “stingrā atbildība” nebūtu attiecināma uz nepilngadīgo, bet gan uz šo nepilngadīgā likumisko pārstāvi, kas vai nu pats ar šo transportlīdzekli izraisījis ceļu satiksmes negadījumu vai nodevis nepilngadīgajam piederošo transportlīdzekli citas personas lietošanā, kas vēlāk izraisījusi ceļu satiksmes negadījumu.

Tieslietu ministrija norādījusi, ka minētais nav interpretējams tā, ka nepilngadīgie vienmēr šādos gadījumos nevarēs būt par civiltiesiskās (mantiskās) atbildības subjektiem – nepilngadīgajiem Civillikumā ir noteikta civiltiesiskā atbildība un tie var atbildēt ar savu mantu. Tādējādi Tieslietu ministrijas ieskatā katrā gadījumā ir vērtējams, vai ir iestājusies nepilngadīgā “stingrā atbildība”, vērtējot to, vai nepilngadīgajam ir bijusi faktiskā kontrole pār paaugstinātas bīstamības avotu. Ievērojot minēto, papildus tam, ka transportlīdzekļu īpašniekiem likumā ir noteikts obligāts pienākums apdrošināt savu civiltiesisko atbildību un ņemot vērā, ka nepilngadīgais var kļūt par civiltiesiskās atbildības subjektu, Tieslietu ministrijas ieskatā ir tikai saprātīgi, ka nepilngadīgā transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskā atbildība tiek apdrošināta.²⁴

[3.3] Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

Saistībā ar bērnu tēva iebildumiem pret Apdrošinātāja rīcību, nosakot bērnu vecāka un Apdrošinātāja starpā noslēgtajā sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgumā (turpmāk tekstā – Apdrošināšanas līgums) Bonus-malus riska klasi attiecībā uz vienu no nepilngadīgajām transportlīdzekļa īpašniecēm, nevis attiecībā uz tēvu kā transportlīdzekļa turētāju, kurš lieto transportlīdzekli ceļu satiksmē, PTAC lūdzis Apdrošinātājam sniegt skaidrojumu par iesniegumā aprakstītajiem apstākļiem.

Apdrošinātājs paskaidrojis, ka Bonus - malus sistēma tiek aprēķināta uz personu neatkarīgi no tās vecuma, dzimuma, valstiskās piederības vai citiem apstākļiem. Tāpat Apdrošinātājs paskaidrojumā norādījis, ka gadījumos, kad transportlīdzekļa īpašnieks ir fiziska persona un vienlaikus CSDD Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā norādīts arī turētājs – fiziska persona, Bonus-malus subjekts, attiecībā uz kuru tiek aprēķināta Bonus-malus klase, ir transportlīdzekļa īpašnieks. Tāpat Apdrošinātājs paskaidrojis, ka Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līguma piedāvājumu un projektu tas sagatavo automatizēti, ievācot datus no Ceļu satiksmes drošības direkcijas izsniegtās transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā ietvertajiem datiem.

Vienlaikus Apdrošinātājs norādījis, ka, slēdzot Apdrošināšanas līgumu, tika ievērotas visas Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma prasības. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka Apdrošināšanas līgums būtu spēkā neesošs.

Saskaņā ar PTAL 25. panta ceturtās daļas 4., 4.¹ un 6. punktā noteikto PTAC kompetencē ietilpst palīdzības sniegšana patērētājiem strīdu risināšanā ar pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem par patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem, saņemto iesniegumu un sūdzību izvērtēšana, ņemot vērā iespējamā pārkāpuma būtiskumu un potenciālo kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm, kā arī patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību

²⁴ Tieslietu ministrijas 2023. gada 23. februāra vēstule Nr. 1-5/412.

veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi.

No iepriekš minētā izriet, ka PTAC nav tiesīgs izšķirt jebkuru civiltiesisku strīdu, bet izskatīt tikai tādus jautājumus, kas saistīti ar patērētāju tiesību pārkāpumiem, kas minēti PTAL 3. pantā. Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2007.gada 19.aprīļa spriedumā lietā Nr.SKA-141/2007 ir norādījis, ka gadījumos, kad pieteicējs ir atzīstams par patērētāju, PTAC kompetencē neietilpst jebkuru strīdu risināšana sakarā ar noslēgto preces vai pakalpojuma iegādes līgumu (jo PTAC nevar aizvietot vispārējās jurisdikcijas tiesu), bet gan patērētāja kā īpaši aizsargājamas līguma puses aizsardzība atbilstoši PTAL ietvertajam speciālajam regulējumam.

Vienlaikus PTAC norāda, ka saskaņā ar PTAL 6.panta 2.² daļu netaisnīgu līguma noteikumu vērtējumam nepakļauj tādus līguma noteikumus, kas definē līguma priekšmetu un cenu vai atlīdzības atbilstību precei vai pakalpojumam, ja tie ir formulēti vienkāršā un saprotamā valodā.

Tādējādi netaisnīgu līguma noteikumu vērtējumam nepakļauj tādus apdrošināšanas līguma noteikumus, kas skaidri nosaka vai ierobežo apdrošināto risku un apdrošinātāja atbildību, jo šos ierobežojumus ņem vērā, aprēķinot prēmiju, kuru maksā patērētājs.

PTAC norādījis, ka, pirmšķietami secināms, ka, slēdzot Apdrošināšanas līgumu un nosakot apdrošināšanas prēmiju, Apdrošinātājs vērtēja risku ietekmējošus faktorus atbilstoši OCTA likumā un Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumos noteiktajam. Proti, ņemot vērā, ka, sagatavojot apdrošināšanas līgumu, Apdrošinātājs ievāc datus no Ceļu satiksmes drošības direkcijas izsniegtajā transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā ietvertajiem datiem un konkrētajā gadījumā transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā ir norādīta viena no abām īpašniecēm, Bonus – malus klases aprēķins tika veikts attiecībā uz transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādīto īpašnieku.

Tomēr vienlaikus, izskatot Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumos noteikto par Bonus-malus subjektiem, PTAC konstatē, ka Bonus-malus subjekts jeb persona, attiecībā uz kuru tiek rēķināta Bonus-malus klase, tostarp, ir CSDD valsts reģistrā norādītais transportlīdzekļa turētājs, ja transportlīdzekļa īpašnieks ir juridiska persona, vai arī ja turētājs ir juridiska persona un transportlīdzekļa īpašnieks ir fiziska persona (1.1.2.3. un 1.1.2.4.apakšpunkts). Tādējādi Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumi nosaka gadījumus, kādos Bonus - malus klase tiek aprēķināta transportlīdzekļa turētājam, nevis īpašniekam.

Atbilstoši OCTA likuma 13. panta pirmajai daļai apdrošināšanas prēmijas apmērs transportlīdzekļa īpašniekam tiek noteikts, izvērtējot iepriekšējo apdrošināšanas līgumu darbības laikā izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību skaitu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēto gadījumu skaitu, kad transportlīdzeklis vadīts, izdarot administratīvus pārkāpumus, par kuriem reģistrē pārkāpumu uzskaites punktus, un noziedzīgus nodarījumus pret satiksmes drošību, kā arī izvērtējot citus risku ietekmējošus faktorus. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka transportlīdzekļa līzings gadījumā transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītais transportlīdzekļa turētājs tiek pielīdzināts transportlīdzekļa īpašniekam. Tādējādi, secināms, ka OCTA likumā noteiktā apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanas kārtība paredz tiesības, slēdzot apdrošināšanas līgumu, izvērtēt OCTA likuma 13. panta pirmajā daļā noteiktos risku ietekmējošus faktorus attiecībā uz turētāju tikai transportlīdzekļa līzings gadījumā.

Ņemot vērā iepriekš minēto un izvērtējot Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumos noteikto par Bonus-malus subjektiem kopsakarā ar OCTA likuma 13. pantā

noteikto, PTAC pirmšķietami secina, ka Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumi paredz gadījumus, kad Bonus-malus klase tiek aprēķināta attiecībā uz transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādīto transportlīdzekļa turētāju, lai arī uz šo turētāju nav attiecināms līzings gadījums, taču tiesiskajās attiecībās ir iesaistīta juridiska persona. Tādējādi pirmšķietami secināms, ka atsevišķos gadījumos, kas nav noteikti OCTA likumā, slēdzot apdrošināšanas līgumu, OCTA likuma 13. panta pirmajā daļā noteiktie risku ietekmējošie faktori tiek izvērtēti attiecībā uz transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādīto transportlīdzekļa turētāju.

Ievērojot minēto, PTAC aicinājis iesniedzēju apsvērt iespēju vērsties pie Apdrošinātāja un censties panākt vienošanos par Apdrošināšanas līgumā piemēroto Bonus-malus sistēmas aprēķina pārskatīšanu, piemērojot to attiecībā uz viņu kā transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādīto transportlīdzekļa turētāju, kas faktiski lieto transportlīdzekli ceļu satiksmē, tomēr konkrētajā gadījumā PTAC nekonstatēja patērētāju tiesību pārkāpumus atbilstoši pastāvošajam regulējumam.

PTAC informējis, ka sazināsies ar Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroju (turpmāk tekstā – LTAB) un Finanšu ministriju, kuras pārziņā ir finanšu tirgus politikas joma, vērsot uzmanību uz konkrēto gadījumu, kā arī, vērsot uzmanību uz Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumos pirmšķietami konstatētajām neatbilstībām OCTA likumā noteiktajam.²⁵

[3.4] Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs

LTAB savas kompetences ietvaros informējis par turpmāk minēto.

OCTA likuma būtība ir nodrošināt, ka visi Latvijā reģistrētie (reģistrējamie) mehāniskie transportlīdzekļi ir apdrošināti. Obligātās apdrošināšanas objekts ir transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja civiltiesiskā atbildība (turpmāk — īpašnieka civiltiesiskā atbildība) par ceļu satiksmes negadījumā nodarīto zaudējumu trešajai personai (OCTA likuma 3. panta pirmā daļa). Īpašnieka civiltiesisko atbildību par katru ceļu satiksmē lietoto transportlīdzekli, noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošina ikviens transportlīdzekļa īpašnieks. Ja īpašnieks nodevis lietošanā citai personai transportlīdzekli, par kuru nav noslēgts apdrošināšanas līgums vai transportlīdzekļa lietošanas laikā ir beidzies apdrošināšanas līguma termiņš, apdrošināšanas līgumu īpašnieka vārdā slēdz transportlīdzekļa tiesīgais lietotājs (OCTA likuma 3. panta otrā daļa). Tas nozīmē, ka attiecībā uz transportlīdzekli noslēgts OCTA līgums nodrošinās zaudējumu atlīdzību par jebkura transportlīdzekļa tiesīgā lietotāja radītajiem zaudējumiem ceļu satiksmes negadījuma rezultātā, ja vien transportlīdzeklis būs vadīts labticīgi.

Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts pienākums nodrošināt OCTA apdrošināšanas esamību izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/103/EK (2009. gada 16. septembris) par civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību, kuras 3. pantā ir noteikts, ka katra dalībvalsts veic visus vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka civiltiesiskā atbildība par to transportlīdzekļu lietošanu, kas parasti atrodas tās teritorijā, ir apdrošināta.

Atbilstoši OCTA likuma 58. panta prasībām ir izveidota OCTA informācijas sistēma. Likumā ir noteikts, ka apdrošinātāju, LTAB, Ceļu satiksmes drošības direkcijas, Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras, Autotransporta direkcijas, Iekšlietu ministrijas un

²⁵ Patērētāju tiesību aizsardzības centra 2023. gada 20. maija vēstule Nr. 7.6-5/4607.

citū institūciju informācijas sistēmas un reģistri veido OCTA informācijas sistēmu — strukturētu informācijas tehnoloģiju un datubāzu kopumu, kurā tiek uzkrāti un apstrādāti dati, kas nepieciešami OCTA apdrošināšanas darbības nodrošināšanai. OCTA informācijas sistēmas darbībai nepieciešamo datu apjomu un veidus, kā arī datu apmaiņas un izmantošanas kārtību nosaka Ministru kabinets²⁶. Savukārt, OCTA likuma 59. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka apdrošinātājam pirms apdrošināšanas līguma slēgšanas ir tiesības saņemt no informācijas sistēmas datus, kas nepieciešami apdrošināšanas līguma noslēgšanai un apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai, tostarp datus par iepriekšējo apdrošināšanas līgumu darbības laikā veikto apdrošināšanas atlīdzības izmaksu skaitu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēto to gadījumu skaitu, kad transportlīdzeklis vadīts, izdarot administratīvus pārkāpumus, par kuriem reģistrē pārkāpumu uzskaites punktus, un noziedzīgus nodarījumus pret satiksmes drošību. Tas nozīmē, ka, slēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošinātājs datus saņem no minētajām datu bāzēm, tai skaitā datus par to, kas ir transportlīdzekļa īpašnieks. Atbilstoši OCTA likuma 12. panta pirmās daļas prasībām apdrošināšanas prēmijas apmēru nosaka apdrošinātājs, ievērojot transportlīdzekļa veidu, izmantošanas mērķi un citus risku ietekmējošus faktorus. Bonus - malus klase ir tikai viens no faktoriem, ko apdrošinātājs ņem vērā, nosakot apdrošināšanas prēmijas apmēru.

LTAB informējusi, ka OCTA tiesiskajā regulējumā nav nepieciešams veikt izmaiņas, jo jautājumi par to, kas pārvalda nepilngadīga bērna mantu, ir neregulēti ar citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem tiesību aktiem (Civillikums, Civilprocesa likums, Bāriņtiesu likums u.c. normatīvie akti, kas attiecināmi uz mantisko interešu aizstāvību), un jautājumi, kas attiecas uz nepilngadīga bērna mantisko interešu aizstāvību, neietilpst ne OCTA apdrošinātāju, ne LTAB kompetencē.²⁷

[3.5] VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija”

CSDD, atbildot uz tiesībsarga lūgumu par kopīpašumā esoša transportlīdzekļa reģistrēšanu Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā, sniegusi vienīgi viedokli par kopīpašumā esoša transportlīdzekļa reģistrēšanas kārtību CSDD, norobežojoties no iesniegumā atspoguļotā konkrētā gadījuma.

Atbilstoši Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumu Nr. 1080 “Transportlīdzekļu reģistrācijas noteikumi” 18. punktam, ja transportlīdzeklis iegūts kopīpašumā, tad, to reģistrējot, par īpašnieku norāda vienu no līdzīpašniekiem, papildus iesniedzot līdzīpašnieka parakstītu vienošanos par to, kuru no līdzīpašniekiem norādīt reģistrācijas apliecībā. Reģistrācijas apliecības sadaļā “Piezīmes” norāda “Kopīpašums”. CSDD vērsusi uzmanību, ka transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā iekļaujamās sastāvdaļas ir noteiktas ar Eiropas Savienības 1999.gada 29.aprīļa Padomes direktīvu 1999/37/EK par transportlīdzekļu reģistrācijas dokumentiem, kas pārņemta Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumos Nr. 1080 “Transportlīdzekļu reģistrācijas noteikumi”. Jautājumā par to, kā tiek izvērtēts, kurš no kopīpašniekiem tiek ierakstīts par īpašnieku, paskaidrots, ka CSDD nevērtē, kurš no kopīpašniekiem tiek ierakstīts transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā, jo līdzīpašnieki iesniedz parakstītu vienošanos, vai attiecīgi šādu informāciju norāda bērnu aizbildnis

²⁶ Ministru kabineta 2007. gada 27. novembra noteikumi Nr.801 "Noteikumi par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas informācijas sistēmas darbībai nepieciešamo datu apjomu un veidiem, datu ievades, apmaiņas un izmantošanas kārtību".

²⁷ Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja 2023. gada 3. februāra vēstule Nr. 07/02-16/10.

Uz tiesībsarga jautājumu, cik transportlīdzekļi no kopējā skaita ir reģistrēti kā kopīpašums un cik no tiem īpašnieki ir bērni, paskaidrots, ka uz vēstules sagatavošanas dienu transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā bija 304 ieraksti par kopīpašumā esošiem transportlīdzekļiem, no kuriem 19 gadījumos transportlīdzekļu kopīpašnieki ir bērni.

CSDD ieskatā līdzšinējais tiesiskais regulējums nodrošina bērnu īpašuma tiesības uz transportlīdzekli un kopīpašnieku tiesības netiek aizskartas. Papildus CSDD vērš uzmanību, ka, saņemot transportlīdzekļa reģistrācijas apliecību, gan kopīpašnieki, gan bērnu aizbildnis var pārliecināties par ierakstu atspoguļojumu transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā, un attiecīgi lūgt CSDD precizēt ierakstu, ja informācija ir atspoguļota neprecīzi.²⁸

[3.6] Finanšu ministrija

Finanšu ministrija atbildē iesniedzējam norādījusi, ka ir tiesīga paust viedokli, kas nav saistošs un kas nerada nekādas tiesiskās sekas citām personām. Ministrija informējusi, ka Bonus - malus sistēmā noteiktā riska klase ir tikai viens no kritērijiem, ko apdrošinātājs var izmantot apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai. Atbilstoši Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likuma 7. pantam apdrošināšanas sabiedrība izstrādā un apstiprina apdrošinātā riska parakstīšanas un apdrošināšanas prēmijas noteikšanas politiku un procedūru un ir atbildīga par šīs kārtības ievērošanu. Apdrošināšanas prēmiju nosaka tādā apmērā, lai izpildītu apdrošināšanas līgumā paredzētās saistības un segtu apdrošināšanas veikšanai nepieciešamos izdevumus. Saskaņā ar OCTA likuma 12. pantu, nosakot OCTA prēmijas apmēru, apdrošināšanas sabiedrība ņem vērā transportlīdzekļa veidu, tā izmantošanas mērķi un citus apdrošināmā riska ietekmējošus faktorus. Tas nozīmē, ka, nosakot apdrošināšanas prēmiju, apdrošināšanas sabiedrība papildus attiecīgajai Bonus - malus sistēmas riska klasei var ņemt vērā vēl dažādus faktorus, proti, transportlīdzekļa veidu, masu, izmantošanas mērķi, paredzamo OCTA līguma darbības termiņu, transportlīdzekļa reģistrācijas vietu un citus faktorus, kas var ietekmēt apdrošināmo risku un apdrošināšanas sabiedrības pienākumu izmaksāt zaudējumu atlīdzību cietušajām trešajām personām, ja ar transportlīdzekli tiek nodarīti zaudējumi.

Ministrija informējusi iesniedzēju par tiesībām individuāli vērsties pie apdrošinātāja, informējot par konkrēto situāciju un apstākļiem, kādos nepilngadīgajam piederošais transportlīdzeklis tiks izmantots, un lūgt pārskatīt noteikto OCTA prēmijas apmēru.²⁹

[4] Secinājumi un rekomendācijas

[4.1] No iestāžu sniegtajiem viedokļiem un tiesību normām ir secināms:

1) transportlīdzekli reģistrē uz tādas fiziskās personas vārda, kura ir sasniegusi 18 gadu vecumu vai kura saskaņā ar Civillikuma 220. pantu izsludināta par pilngadīgu. Viegļās automašīnas vadīšanai B kategorijas vadītāja apliecības iegūšanai ir jābūt sasniegušam 18 gadus gadu vecumu. Tātad nepilngadīgām bērnam nav ļauts iegūt B

²⁸ VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija" 2023. gada 6. februāra vēstule Nr. 11.11-10/1071.

²⁹ Finanšu ministrijas 2023. gada 2.marta vēstule Nr. 2023-2.1-21/17-2/722.

kategorijas vadītāja apliecību un reģistrēt transportlīdzekli uz sava vārda, tā kļūstot par transportlīdzekļa īpašnieku;

2) uz nepilngadīga bērna, ja tas sasniedzis 16 gadu vecumu, vārda ir atļauts reģistrēt transportlīdzekli, kuru drīkst vadīt no 14 vai 16 gadu vecuma, ar vecāka (aizbildņa) piekrišanu. Tātad līdz 16 gadu vecumam netiek pieļauta transportlīdzekļa reģistrēšana uz bērna vārda. Turklāt tiesību normas sasaista bērna tiesības vadīt transportlīdzekli un tiesības kļūt par transportlīdzekļa īpašnieku, ja sasniegts 16 gadu vecums. Savukārt, arī tad, ja bērnam no 14 gadu vecuma ir atļauts vadīt noteiktas kategorijas transportlīdzekli, tas vien nedod viņam tiesības kļūt par tāda transportlīdzekļa īpašnieku, to reģistrējot uz bērna vārda;

3) attiecībā uz gadījumiem, kad transportlīdzekli manto tikai nepilngadīgs bērns (bērni), tiek pieļauts, ka to reģistrē uz nepilngadīgās personas vārda un reģistrācijas apliecībā norāda datus par tās aizbildni. Tātad tikai tie bērni, kuri transportlīdzekli ieguvuši mantošanas ceļā, nerasniedzot 18 gadu vecumu, tiek reģistrēti kā transportlīdzekļa īpašnieki un tikai šiem bērniem iestājas tāda pat atbildība kā pilngadīgajiem transportlīdzekļa īpašniekiem;

4) transportlīdzeklis, kaut arī pieder nepilngadīgajam, uzskatāms par paaugstinātas bīstamības avotu. Ja zaudējumi nodarīti, izmantojot šo objektu, likumā noteikta “stingra atbildība”. Ja nepilngadīgais mantošanas ceļā kļuvis par paaugstinātas bīstamības avota īpašnieku, viņš var būt atbildīgs par transportlīdzekļa nodarīto kaitējumu kā īpašnieks;

5) bērnam, kurš mantojis transportlīdzekli, tā kļūstot par tā īpašnieku, nevar prasīt, lai viņš sava vecumposma dēļ spētu pildīt Ceļu satiksmes likumā noteiktos transportlīdzekļa īpašnieka pienākumus, īpaši, attiecībās ar vecāku, jo bērns ar vecāku faktiski ir pakļautības attiecībās un nav sagaidāms, ka bērns spētu iebilst vecāka rīcībai ar transportlīdzekli;

6) OCTA līgumu ir pienākums noslēgt ikvienam īpašniekam par tā ceļu satiksmē lietojamo transportlīdzekli. Savukārt, ja transportlīdzeklis, par kuru nav noslēgts apdrošināšanas līgums, nodots lietošanā citai personai vai lietošanas laikā beidzies apdrošināšanas līguma termiņš, apdrošināšanas līgumu īpašnieka vārdā slēdz transportlīdzekļa tiesīgais lietotājs. Tātad arī gadījumā, ja bērnam piederoša transportlīdzekļa turētājs ir viņa vecāks, apdrošināšanas līgums ir noslēdzams bērna vārdā;

7) atbilstoši Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumos noteiktajam apstākļos, kad CSDD valsts reģistrā transportlīdzekļa reģistrētais īpašnieks un turētājs ir fiziska persona, Bonus – malus klase tiek rēķināta attiecībā uz transportlīdzekļa īpašnieku;

8) Bonus - malus sistēmas aprēķina nosacījumi paredz gadījumus, kādos Bonus - malus klase tiek aprēķināta arī transportlīdzekļa turētājam, nevis īpašniekam. Piemēram, ja CSDD valsts reģistrā norādītais transportlīdzekļa turētājs (neatkarīgi no tā, vai turētājs ir juridiska vai fiziska persona), ja transportlīdzekļa īpašnieks ir juridiska persona, vai arī, ja turētājs ir juridiska persona un transportlīdzekļa īpašnieks ir fiziska persona; OCTA likuma 13. panta otrajā daļā noteikts, ka, tikai slēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai transportlīdzekļa līzinga gadījumā

transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītais transportlīdzekļa turētājs tiek pielīdzināts transportlīdzekļa īpašniekam.

[4.2] Tiesībsargs, pabeidzot pārbaudes lietu, konstatē trūkumus Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā attiecībā uz nepilngadīgajiem bērniem, kuri mantošanas ceļā kļūst par transportlīdzekļu īpašniekiem. Bērniem, neatkarīgi no viņu vecuma, tiek uzlikta tāda pat atbildība un pienākumi kā pilngadīgiem transportlīdzekļu īpašniekiem. Turklāt atbildība attiecas arī uz OCTA līgumu slēgšanu un ar to noteikto civiltiesisko atbildību. Tiesībsarga ieskatā tāda atbildība nepilngadīgiem bērniem nav samērojama ar viņu iespējām.

Jāatzīmē, ka nav šaubu, ka nepilngadīgam bērnam piederošs transportlīdzeklis ir izmantojams ceļu satiksmē un nevar tikt noteikti nepamatoti ierobežojumi to lietot tikai tādēļ, ka spēkā esošās tiesību normas rada situāciju, ka bērni ir atbildīgi par transportlīdzekļa turētāja (vecāka) rīcību, lietojot transportlīdzekli, pat tā, ka no vecāka pieļautajiem iespējamajiem pārkāpumiem ceļu satiksmē būs atkarīga Bonus – malus klase bērnam pēc pilngadības sasniegšanas.

Tiesībsargs nevar piekrist LTAB viedoklim, ka bērna vecākam pašam jāsaprot, kāds ir viņa tiesiskais stāvoklis un kādā apjomā lietot bērniem piederošu transportlīdzekli ceļu satiksmē, jo tiesību normas neparedz citu risinājumu, kā vien to, ka bērns ir mantota transportlīdzekļa īpašnieks, bet viņa vecāks – tā turētājs. Tāpat nevar piekrist LTAB paustajam, ka ir pietiekami ar citiem tiesību aktiem, kuros noteikta bērna mantisko tiesību aizstāvība. Jāatzīst, ka attiecībā uz bērniem, kuri transportlīdzekli ieguvuši mantošanas ceļā, tāpat piedzīvojot viena vai pat abu vecāku zaudējumu, ir jāievēro Ceļu satiksmes likumā un Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā noteiktais.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3. panta otrajā daļā noteikts, ka bērna tiesības un brīvības valsts nodrošina visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas — neatkarīgi no bērna, viņa vecāku, aizbildņu, [...] mantiskā un veselības stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem. Savukārt ANO Bērnu tiesību konvencijas 2. panta 2. punktā noteikts, ka dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka ikviens bērns ir pasargāts no jebkādas diskriminācijas vai sodiem savu vecāku, aizbildņu vai ģimenes locekļu statusa, darbības, pausto uzskatu vai pārliecības dēļ.

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu Finanšu ministriju novērst bērnu tiesību aizskārumu un ierosināt veikt grozījumus Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā, paredzot, ka, slēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai gadījumos, ja, pamatojoties uz Ceļu satiksmes likuma 10. panta piekto daļu, par transportlīdzekļa īpašnieku ir kļuvis nepilngadīgais, transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītais transportlīdzekļa turētājs tiek pielīdzināts transportlīdzekļa īpašniekam.

Lūdzam Finanšu ministriju **līdz 2024. gada 30. aprīlim** informēt par paveikto un plānoto rekomendācijas izpildei.

Ar cieņu
Tiesībsargs

Juris Jansons